

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

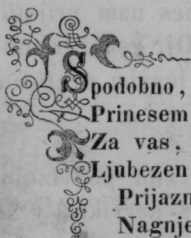
Izhaja 1. in 15. dan vsacega mesca, in velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 2 gld. 50 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. nov. dn.

Tečaj II.

V Ljubljani 1. januarja 1862.

List I.

ZA NOVO LETO.

Spodobno, kakor vlani, pridem k vam;
Prinesem dans pa še vošila, —
Za vas, preljubi bravci! jih imam;
Ljubezen vam jih je rodila.
Prijazno, prosim, jih sprejmite,
Nagnjenje za nje mi vernite!

To leto naj priteka rajski vir,
Stanove vse naj osrečuje!
Na čelu nosi naj ljubezen, mir;
Nezložnost pa naj pogubuje!
Odganja vsake naj spodtike,
Razširja pa naj luč omike!

Donáša šolstvu naj ugodni čas,
Rodí naj letino bogato!
Odvrača naj mu slano, studni mraz,
Razgrinja naj mu pomlad zlato!
Naj slači ptujo mu opravo,
In lepša ga z domačo slavo!

Učiteljem naj rožce razcvetè,
In milše žarke v serce sije!
Plačuje boljše naj zasluge vse,
Pravico čisto naj odkrije! —
Naj celo leto v sreči zlati
Edinost veže vse in bráti!

EGGLAST,

kakor jih je star učitelj na sv. Silvestra večer iznenada na strune brenkal ali ekstemporiral.

Entrada.

Čas je dereča reka, ktera nam reči hitro prinaša in odnaša. — Vse na svetu je podobno pomladnemu cvetju in jesenskemu sadju, ki se razgrinja, pominja, in mine. — Nocoj bo zginilo staro leto; odnesli ga bodo hiteči oblaki, ki tiho tečejo po noči na nebu. — Prečudna minljivost! —

Thema.

I.

S časom tudi mi popotujemo. — Hodimo memo rož in ternja. Danes slišimo prelepo slavčkovno petje; jutri straši nas že divjih zvér tuljenje. Danes sije nam rumena zarja; jutri pa že plaši nas vihar in blisk in grom. Danes nam prijatli postiljajo s cveticami, jutri pa s koprivami. — Oj, vsaki trenutek ima nabrušeno kosó, ktera vedno proti naj lepšim cveticam in nadepolnim setvam!

II.

Dragi učiteljski dnevi! Kako berzno podvizajo tudi vaše imenitne ure! Ni dolgo, kar sem prišel pervikrat v šolo k učencom in zasajal v mlade serca mlado seme. Neprenehoma sem delal na svojem težavnem polji. Ko je že sneg in led zemljo pokrival, in ko je kmetovavec mirno sedel in počival v gorki hiši, — sem jaz naj bolj se trudil in potil na šolski njivi. Steka se leto za letom in ž njim tudi vse, kar sem storil in zamudil. Oj, sladka, pa tudi nemirna misel! V prevelikem veselji mi bo plavalo serce, če bom le količkaj zasledil svojega lepega pridelka po mili domovini. —

Finale.

Hrepeneče, kot drevo po zimi, čakam vesele pomladi, ktera bo z novim cvetjem venčala naše domače hribe, dole in planjave, ter jih blagoslovila in polnila s sladkim sadjem. — Potem naj se tudi meni približa resni trenutek mojega zadnjega dneva v letu; ne bom se ga bal, ker prinesel mi bo naj slajši delapust in veselo veselo novo leto v preljubi deželi, kjer nas čaka boljše plačilo in tolažilo za žulje naše. —

Kako naj učitelji otročje sočutja do staršev, ljudi in žival prav budijo in nadaljujejo.

Iz učiteljskega zbora v Dolini.

Spisal Jože Dolinski.

Pervo zdravilo za neusmiljence je zgled. Kar otroci pri učitelju storiti vidijo, to kmali presoјajo, in si mislijo, da morajo tako tudi sami delati. Ako otroci kod zapazijo neusmiljene djanja, zatiranje podložnih oseb, terpinčenje žival i. t. d. se pri njih čutilo usmiljenja ali celó ne zbudi, ali pa se že zaduši še le komaj zbuјeno. Nasproti pa se čutila tistih otrok, kateri se pri usmiljenih zgledih izreјajo, zoperstavlјajo vsaki neusmiljenosti. — Drugo zdravilo za neusmiljence so okoliščine, ktere otroke silijo, da usmiljenje od neusmiljenja djansko ločijo, da presoјajo, kaj morajo opuščati, da bi se ne pregrešili zoper usmiljenje. Ako otroci kažejo, da imajo usmiljeno serce, naj jih učitelj v tem še dalje spodbuјuje; zakaj, otroci, kateri usmiljene čutila večkrat ponavljajo, se jih časoma tako navađijo, da jih pozneje ni treba zavoljo tega opominjati. Otročje čutila do usmiljenja pa se budé in nadaljujejo, če se učitelj prizadeva, da imajo otroci vedno čuječo vest, ktera je notranji sodnik vsakega djanja, in pové, kaj kdo zasluži, ali zapade.

Čutila do usmiljenja se uterјujejo tudi s tem, da učitelj otroke, kateri so usmiljeno ali neusmiljeno ravnali, po zasluženji ohranjuje zadovoljne ali nezadovoljne, skesane i. t. d.

Učitelj naj pri otrocih tudi modro rabi zglede drugih ljuđi. — Otročje sočutila se toliko bolj vnemajo, kolikor bolj in naravnost se soznanјajo z usmiljenimi djanji. Vsaki zgled pa je bolj priležin, če ga otroci sami prosto opazuјejo in premišlјujejo. Učitelj naj tedaj otroke le zbuјa, da so pazljivi; nikar pa naj jih neprenehoma ne dreza in opominja. Otroci pa se morajo vedno voditi po stopnjah njih omike, da usmiljenje ne zgubi svoje cene, in da jim neusmiljenje ne kalí nedolžnega serca. Učitelj naj se pa zraven tudi varuјe, da otrok ne preobloži s preobilnimi zgledi in opomini, da jih s tem ne dela nepazljivih in nedelavnih. Prepogoste zglede neusmiljenja imajo otroci večí del že doma. Učitelj mora tedaj takim zgledom vedno nasprotvati, ker je stara resnica, da so neusmiljeni zgledi

nalezljivši od usmiljenih, in da se otrok s slabimi zgledi na enkrat več popači, kakor naj skerbnejši učitelj v dolgem času more popraviti.

Učitelj, ki svoje učence dobro pozná, si tedaj prizadeva, da neusmiljenci usmiljenih nikakor ne spridijo. On skerbí, da v njegovi šoli čez in čez vlada in se sploh budi usmiljeni duh. To posebno pri novincih več zdá, kakor, ako bi se vedno opominjevalo in govorilo od usmiljenja.

Učitelj naj vadi otroke, da bodo naj pred hvaležni svojim staršem, prijazni in ljubeznjivi z vsemi ljudmi, da bodo usmiljeni do žival, da bodo vsem vse dobro privošili in nobeni stvari kaj žalega storili. Otroci naj se dalje napeljujejo, da vse dobrote hvaležno prejemajo. Kar jim učitelj stori dobrega, naj jim stori iz ljubezni in prijaznosti, ter naj tirja, da se tudi drugem za naj manjše prejete dobrote lepo zahvaljujejo. Pa tudi učitelj naj se jim zahvaljuje za vsako postrežbo, da sami občutijo, kako prijetno déne človeku hvaležnost drugih. Ako pa so otroci svojim dobrotnikom hvaležni, jih tudi ljubijo in spoštujejo. Učitelj naj take ljubeznjive občutke do staršev, bratov, prijateljev in drugih ljudi skerbno varuje, in naj jih vedno pomnožuje. V takih blagih nagibih kalé prelepe čednosti, iz katerih izvira naj slajše in nedolžnejše veselje, katero je podlaga vse hišne in družinske sreče iz zadovoljnosti. Učitelj naj pri otrocih take nagibe oživlja tudi s tem, da jim kaže, kako srečni so in kako dobro je, da imajo starše in druge dobre ljudi, ki skerbé za nje; odvráča pa naj vse, kar bi le količkaj utegnilo zmanjševati spoštovanje, zaupanje in ljubezen do staršev in drugih ljudi. Učitelj naj otrokom kaže, da je Bog oče vseh ljudi, in da je vsaki človek božji otrok in vsaka žival božja stvar in dobrota za nas, da moramo tedaj vse ljubiti in se povsod hvaležno in usmiljeno obnašati.

Neusmiljenje do žival se posebno vidno razodeva pri nekterih otrocih. Učitelj naj tedaj tudi to napčenost po vsi svoji moči zatira. Pomisliti pa je treba, če otroci včasí z živalmi neusmiljeno ravnaajo, da ni vselej razujdanost tega kriva, temuč tudi to, da se marsikterikrat od kake živali sploh napčno misli. Take misli naj tedaj učitelj modro odvráča in na pravo pot kermi, ter naj graja vse, kar koli razodeva neusmiljenost do kake stvari. Prav dober pripomoček za usmiljenje do žival je, če otroci tudi sami izrejajo kake živali. V nekterih krajih

imajo starši lepo navado, da otrokom pripusté oskerbovati go-lobe, hišne zajce, kokoši, psičke, ovčice i. t. d. kot njihovo lastnino. S tem se vadijo otroci, da so delavni, skerbni, in da usmiljeno ravnaajo z živalmi. Vidil sem take otroke, kako zeló so bili ginjeni, če so vidili, da je kdo kako žival mučil. Učitelj naj tedaj pri vsaki priložnosti učence vnema za lepo čednost splošnega usmiljenja, in naj vedno tudi s svojim zgledom kaže, da mu je samemu živo pri sercu, kar hoče, da bi otroci storili. Ravná naj se po izreku, ki pravi; „Kar iz serca pride, k sercu ide“.

T e č n o u č i l o .

Kazavni poduk.

C e r k e v .

S n o v a. Zvonik, zvonovi, ura, veliki altar, tabernakelj, monstranca, kelih, stranski altarji, britka martra, podobe, svečniki, lampa, spovednica, kerstni kamen, kropivnik, prižnica, kor, orgle, žagrad.

U č b a. Cerkev je večja kakor kaka hiša; zakaj? Cerkev je zidana, ima večidel obokan strop in kamnitne tla. Pri cerkvi je zvonik ali turen, v katerem so zvonovi in ura. Zvonik nam kaže v nebesa, ter nam hoče reči: Kdor je dober in pobožen, bo prišel gori, kjer je naše edino pravo srečno domovje. — Zvonovi so iz brona vlití in imajo železne kembeljne; zvonikar jih goni z vervijo. Zvonovi nas vabijo v cerkev in k molitvi. Kolikrat na dan zvoní? Kdaj pozvanja? Kdaj zvoní delapust? Kdaj plat zvona bije? Kdaj še zvoní? — Ura je v zvoniku; bije na zvon, kaže pa zunaj na turnovih štirih straneh nad linami ali pod linami. Ura gre hitro in ž njo se steka tudi naš čas. Ne zapravljajmo nobene ure! — Velikim cerkvenim vratom nasproti je v cerkvi veliki altar, ki je naj večji in lepši, kar jih je v cerkvi. V velikem altarji je podoba sv. cerkvenega patrona ali pomočnika. Pri velikem altarji je v nedeljih in praznikih velika sveta maša. Na velikem altarji je sveta omarica ali tabernakelj, kjer je sveto rešnje telo v monstranci shranjeno. — Kelih je lepa posodica, ktera se pri sv. maši in pri sv. ob-

hajilu rabi. Monstranco in kelih naredí zlatar iz zlata, ali iz srebra, ali iz drugih dragih in lepih kovin. — Stranski altarji so pri straneh, da se lahko več svetih maš ob enem bere. Na vsakem altarji je križ ali britka martra, ktera nas spominja na naše odrešenje. — V cerkvi je tudi še več drugih podob, ktere so namalane, ali pa so izrezane iz lesa ali izsekane iz kamna. Kaj nam take podobe kažejo? — Na altarjih so večji in manjši svečniki, kteri so z voščenimi svečami natakneni. Kdaj so v cerkvi sveče prižgane? — Lampa ali svetilnica visi pred velikim altarjem; v nji gori večna luč pred svetim rešnjim telesom. Pa so še tudi druge manjše svetilnice pri stranskih altarjih in pri kakih podobah. — Spovednice stojé pri cerkvenih stenah; so lesene in imajo vrata in dve linici. Kdo pride v spovednico, kdo k spovednici? — Kerstni kamen je večidel blizu velikih cerkvenih vrat; v njem je kerstna voda, s ktero duhovni kerščujejo. Na kaj naš tedaj spominja kerstni kamen? — Kropivnik je večidel kamniten; kakošen je še? v njem je blagoslovljena voda; čemu? — Na eni strani cerkvenih sten je prižnica, kjer nam duhovni gospodje božjo besedo oznanujejo. Prižnica ima navadno tudi streho. Ktere podobe se večidel nahajajo na prižnici? — Nad velikimi cerkvenimi vratmi je kor, kjer so orgle, in pevci in godci pri slovesni božji službi. V orglah so piščali in mehovi. Orgle poveličujejo božjo službo. — Žagrad je kraj, kjer se duhovni in mašni strežeji napravljajo, in kjer se cerkvena oprava shranuje. — Povejte, kaj se vse opravlja v cerkvi! Cerkev je božja hiša; zakaj? V cerkev moramo radi hoditi in se v nji prav spodobno in pobožno obnašati. Po tem, kako se otroci v cerkvi vedejo, se pozná, kaj da veljajo, in kaj bo iz njih.

Zvonovi pojejo,
Mi v cerkev rekó,
Jih vbogam veselo,
Saj tam je lepó!

Sam Bog tam prebiva,
In gleda na nas;
Če molimo dobro,
Poslušá naš glas.

Pri cerkvi ali tudi drugod je pokopališče, kamor merlice nosijo in pokopujejo. Na grobeh so križi in drugi spominki, kteri nam kažejo,

„Kaj znancov je zasula že lopata,
Odperte noč in dan so groba vrata.“

P a š n i k.

Stolčeni oreh. — Kako učitelj razširja ljubezen do domovine in do maternega jezika.

Učitelj razširja ljubezen do domovine in do maternega jezika, če si z besedo in z djanjem prizadeva, da kaj pripomore k blagostanju domovine, in k likanju in priznanju maternega jezika. Nar pripravniši priložnost za to ima učitelj pri učencih vsakdanje in nedeljske šole, in nar bolji pripomoček so mu slovenske berila in slovenski zemljovid. Kadar postavim učenci berejo od domovine, jim domoljubni učitelj razlaga, da tam, kjer je kdo rojen bil, kjer si je pri svojih ljubih starših igral, radoval in se izrejal, tam, kjer se je nar pred učil govoriti in hoditi, kjer je poslušal nauke svoje matere i. t. d., je njegova mila domovina. — In tisti jezik, kterege se je nar pred učil pri svoji dragi materi, je njegov materni jezik, kterege mora ko svojo dedšino hraniti, varovati in braniti. Bistri učitelj tudi dokazuje dalje, da je materni jezik prvi in nar potrebniji za vsakega, kateri želi svoj um izbistriti in si za življenje potrebnih vednost pridobiti in postati pravi domorodec. Bistri učitelj učencom domovino s tem razjasnuje, da jim kaže na zemljovidu domače kraje: mesta, terge, vasi, gore, vode, reke, ceste, pota i. t. d. Kaže jim, ktere dežele in ljudstva so naši domovini nar bliže, in jim dopoveduje, s kterimi ljudstvi smo si nar bolj v rodu, — s kterimi smo v zvezi v državi: državljani i. t. d. Tudi jim pripoveduje, da ima vsaki narod svoje šege, svoje navade, svoje petje in svojo obleko, po kateri se od drugih razloči. Zraven pa jim ne pozabi omeniti, da pravi domorodec je miroljuben, krotak in tudi zvest državljan, kateri zvesto hrani vero svojih očetov, in svoje, od Boga postavljene prednike, resnično ljubi in spoštuje. Kaže jim pa tudi, da domovino in materni jezik ljubi le tisti, kateri si prizadeva stan domovine zboljšati, ji v potrebah pomagati, in kdor se poteguje za njene pravice, in jo pred nepravimi napadi brani in varuje. Da učitelj učencom domovino in materni jezik še bolj priljubi, jim pripoveduje, koliko učenih mož se je že za blagor domovine in za zboljšanje maternega jezika trudilo, in se še trudijo. Za razširanje ljubezni do domovine in maternega jezika so dober pripomoček tudi domače narodne pesmi, ktere učitelj svoje učence uči peti. Dober pripomoček razširjati lju-

bezen do domovine in do maternega jezika je tudi slovensko slovstvo. Marljivi učitelj si časoma napravi knjižnico slovenskih gospodarskih in sploh podučnih knjig, kakor tudi domačih časnikov, ktere ukaželjnim ljudem posoja in brati priporoča. Če mu pa ni moč si take knjižnice napraviti, si izposodi knjige in časnike pri verlih omikanih ljudoljubih, kterih se nam, hvala Bogu! ne manjka; jih potem o priložnih časih kmečkim gospodarjem in znancom bere in razklada, premožnejšim pa svetuje in priporoča, da bi se tudi pridružili slovenskim čitavnicam in drugim takim koristnim družbam.

Tako in enako ravna učitelj, kteri razširja ljubezen do domovine in maternega jezika, kteri pa tudi zasluži, da ga narod imenuje verlega domoljuba.

P. G.

Kratek obris godbine povestnice.

Spisal Fr. Sr. Adamič.

Godba je izmed vseh umetnost naj starejša; njena povestnica seže noter do časov mite, t. j. božanstvinih domišljij, v sivo starodavnost nazaj.

Iz začetka je bila vsa godba le samo petje sklenjeno z plesom. Čutilo meroglasja (Rhytmik) se je zgodaj zbudilo. Egipčani so pri svojem petju in plesu celó pri slovesnostih v svojih tempeljnih po taktu z rokami ploskali.

E g i p č a n i

pripisujejo najdbo godbe Kamu in Mizrajmu, — ta dva pa Tavtu in Ozirizu.

Oziris, okoli 1500 pred Kristusom, kralj egiptovski, je iznajdel neki flavto in trobento. Lira, harpe, citre, pavke, bobni, trobente, rogovi, postranke in dolge piščali so bile takrat v navadi. S sistrom, t. j. neko ropotačo, podobno našim klepetcom, so takt merili pri slovesnostih v tempelju. Na grobu kralja Ozimandija (okoli 2000 pred Kristusom) so našli vpodobljene muzikalne orodja, posebno harpo, ki je naši skoraj popolnoma enaka.

H e b r e j c i

imenujejo Jubala iznajditelja godbe in muzikalnega orodja (1. Mojz. 21. 4.). Laban že je poznal pavke in neko drugo z živalskimi kožami prepreženo orodje. V Jobovih otožnicah se

bere: „In vriskajo s pavkami in harfami, in so veseli s piščalmi“.

Mojzes (okoli 1500 pred Kristusom) je napravil sreberne bobne, in Mirjam, njegova sestra je po srečnem prestopu skozi rudečo morje pela prvo nam znano hvalno pesem.

Kralj David, pevec psalmov in godec s harpo (1050 — 1000) je povzdignil hebrejsko godbo na visoko stopnjo. Iznajdel je mnogotere muzikalne orodja, zboljšal harpo, in je mnogim psalmom zložil napeve. Za godbo v tempeljnu (snidnici) je imel 4000 godcov pod vodstvom takrat imenitnih umetnikov Asafa, Hemana in Etana. Tačas so imeli Hebrejci 36 muzikalnih orodij, izmed katerih se jih je 16 v tempeljnu rabilo.

Pri posvečevanju Salomonovega tempelja v Jeruzalemu (okoli 900 pred Kr.) je godlo več tisuč trobentarjev, cimbalistov in pavkarjev pod vodstvom 288 voditeljev. Tudi žene in hčere Levitov so pele.

Taka silna množica godcov se nam nemogoča zdi; pa le pomislimo, da so takratne nevkretne muzikalne orodja po več oseb tirjale, ter so tako nerade se oglasovale, da so se piskachi mnogokrat telesno poškodovali.

G r e k i

so se naučili godbe od Egipčanov. Nekteri pripisujejo nje znajdbo Melpomeni in Erati, drugi Epimeteju in Prometeju. Poznejši umetniki se imenujejo: Kadem, Apolo, Palada, Bah, Orfej, Amfijon, Pan, Mida in Marzija.

Apolo, bog petja in brenkanja, je neki iznajdel liro s tremi strunami, in je neki mojstersko znal brenkati. Kralju Midatu je oslovske ušesa nataknil, ker o godbeni preskušnji ni njemu, temuč Panu slavno darilo prisodil.

Dalje prih.

Književstvo.

Pesmi v godove in praznike celega leta. Spisal L. Dolinar. Drugi natis. 1861. Na prodaj so pri J. Giontini-tu, in veljajo 60 nkr. Ker so te pesmi že čisto pošle, so zdaj drugič natisnjene. Dobro znane in potrebne so vsakemu orglavcu in pevcu.

Pesmi za šmarnice. Postavil Gr. Rihar. Teh krasnih napevov je do zdaj že na svitem 7 pol, ktere so z dvema polama Potočnikovih pesem pomnožene. Prodaja jih L. Kremžar polo po 20 nkr.

Nanos. Slovenski zabavnik za 1862. Izdal Janko P. Vijanski. V Ljubljani natisnil Jož. Rud. Milic. Ta lična knjižica je pravi almanah

za Slovence, ker obsega na 294 straneh mnogoverstnih reči za poduk in kratek čas. Velja 1 gl. Dobiva se po vseh slov. mestih.

Jahrbuch für Lehrer, Aeltern und Erzieher von **Joh. Maresch**, Weltpriester, k. k. Schulrath und Inspektor der Volks- und Realschulen in Böhmen. XXVI. Jahrgang. 1861. Prag. F. A. Credner. S podobo sv. Venceslava. Ta knjiga je vsakemu učitelju prav dobro berilo.

Opominek za učitelja

mesca prosinca.

Ktere podučne knjige in časopise boš bral v tem letu? Ali bereš „Uč. Tovarša“, „Novice“, „Danico“, „Glasnika“, „Prijetla“, „Napredaka“, „Stimmen aus Innerösterreich“ i. t. d.? Vedi, da je čas drag zaklad, ktereга nikoli ne smemo zamujati. V šoli pa misli, da je po zimi šolski poduk naj boljši seme za poletni sad. Tudi premišluj, ali si s šolskim podukom na pravi poti, ali ne. — Kako je kaj v nedeljski šoli? Ali skerbiš, da navadnemu šolskemu nauku tudi še kaj družega potrebnega in koristnega vpletaš in pridevlješ, da je ves poduk bolj nov, mikaven in tečen? — Ali imaš sadne drevesca dobro povite, da ti jih zajec ne bo pokvaril? Sadne peške pridno nabiraj! — Če imaš čebele, vari, da miši ne pridejo do njih, — pa tudi skerbi, da bodo dobro odete. — Ptiči nimajo kaj jesti; potresi jim včasi kaj zernja; pa tudi otrokom jih priporočuj.

Šolsko izbo večkrat prevetρι, da bo v nji dobra sapa. Na koncu mesca pohvali učence, kteri so ves čas pridno hodili v šolo, se lepo obnašali in pridno učili; zanikerneže pa naznani gosposki, če je treba; toda previdno ravnaj, da si več ne pokvariš, kakor pa koristiš. Vse tvoje djanje naj vselej izvira iz pravega, blagega namena.

Zastavica,

ktero je Nežica svojemu součencu Tončku na paši zastavila.

Tonček in Nežica sta bila učenec in učenka družega razreda, in oba sta še zadosti dobro znala rajtati. Enega dne po dokončani popoldanski šoli žene Nežica po navadi, kakor vsaki dan, čedo domačih ovac na pašo. Kmali za njo pride tudi Tonček s svojo ovčico, ter vidi že od dalječ Nežico blizo raztresenih ovac s knjižico sedeti. „Nežica!“ zakriči Tonček, „deni

nekoliko knjižico na stran, in povej mi, koliko imaš danes ovac tukaj na paši?“ — „Koliko, vprašaj; čakaj“, mu odgovori Nežica, „ti bom precej povedala. Glej, ko bi jih imela še toliko, kolikor jih imam, pa še na pol toliko, — pa še četrti del toliko, in pa še tvojo zravèn, bi jih imela potem ravno sto (100). — Zdaj pa sam izrajtaj, koliko jih imam.“ Tonček prosi Nežico, naj mu to zastavico še enkrat pové. Nežica mu jo ponovi, — Tonček pa je ves zamišljen, kakor da bi bil ga kdo s kropom poparil. Preden gre domú, pa še Nežici reče: „Nežica! šembrano je tvoja zastavica zvita; pa če Bog da, jutro ti jo bom pa že povedal“. Drugi dan jo Tonček veselo primaha s svojo ovčico tje, kjer je Nežica pasla, in ji kar hitro in veselo pové število njenih ovčic, in tako ugame zastavico. Nežica ga pohvali, ker jo je tako izverstno izrajtal po računskem načinu. Kako jo je li izrajtal?

J. Kogej.

Kdaj je sreča pri tebi.

Ako prav ljubiš domačo deželo,
Za njo se trudiš, ubijaš si čelo,
Sladko veselje ti gre do serecá:
Sreča terpežna pri teb' je domá!

Ako dolžnosti na tanko spolnuješ,
Željam, razvadam pa zapoveduješ,
Sila nobena ne tlači duhá:
Sreča terpežna pri teb' je domá.

Ako te čednosti cvetje obdaja,
Vest te ne peče, te vedno napaja
Vsaki studenec ti mirno šumljá:
Sreča terpežna pri teb' je domá.

Imenozlaga (etymologie) farnih vasí na Kranjskem.

(Po imeniku ljublj. škofije leta 1859.)

Imena vasí so speljane večí del od lege ali podobe svetá, kjer vas stoji, ali od bližnje reke ali potoka, gojzda, nerodovitnega drevja (nikoli pa rodovitnega — Višna gora (Weichselburg) = visna gora) ali drugih znamenljivih (charakteristisch) zadev.

Po enakem je tudi iz tega očitno, da k zlagi vseh teh slovenskih imen ni treba tujih jezikov na posodbo sklicovati, ker so vse njih korenine čisto slovenske, in ker po vsi verljivosti naši prvi očaki,

saj sploh, niso ptujih jezikov znali, in še manj domačim rečem ptuje imena dajali. Drugači je kako ime s kakim ptujim, vendar rodbinskim jezikom posvetiliti, in spet drugači, ga zavolj kake enakosti hitro iz ptujega, našim prednikom neznanega jezika speljevati!

Slovenski jezik je pervovirni (Ursprache), in vse korenine sam v sebi ima. Drugi evropski jeziki (zunaj Ogerskega) pa imajo veliko od njega, kar bi se lahko skazalo; zakaj le v slovenskem jeziku imajo korenine druženskih, t. j. drugim jezikom enakih (gemeinschaftl.) — besedi primerjen **pomen!**

Adelsberg = **P o s t o j n a**. Zlaga tega imena je memo drugih težavniši in manj gotova. Nar beržeje se to ime ishaja od postajati = postoj, postojna hiša. Zakaj verljivo je, da se je tukaj, preden se je dalje skozi gojzd proti Ljublj. ali pa tudi od Ljublj. šlo, postajalo, in da je bila tukaj v ta namen kaka postojna hiša, ktera se je sčasoma v vas, in pozneje v terg obrasla. Ako je pa to ime morebiti stareji izvira, bi se znalo tudi iz latinskega imena post. (a positus equis) ishajati. Od ptice: postojna (Adler) pak to ime speljevati hoteti, bi bilo vsi vednosti imenoslovja nasprot.

Adleschitsch = **A d l é ž i c a**. Verljivo je bil prvi naselnik te vasi zavolj njegove daljne odlege od poglobitnega kraja (Černemlja ali Metlike) o d l é ž i c imenovan.

Afriach = **J a v o r j e**. Korenina sama očitna.

Aich = **D o b**, verljivo od dolbsti (meisseln, höhlen), zato ker ta vas v dolbu, t. j. votlini ali vpógi (vpógniti) gore stoji, ki se tam začne.

Ainöd = **S o t e s k a**; **Planina**, **Stari terg**, **Stari log** — izvirk imena povsod sam na sebi očiten.

Ambrus = **O m r ú z** (genit. -a,) od omrežiti, zato ker je svet, kjer ta vas leži, od več plati tako rekoč omrežen ali z nizkimi bregovi opahnjjen, tako da je vid ali izgled zadržan. Tudi ime **O m r u ž e**, (vas na Štajerskem) — ktere kakor iz nemškega imena **Friedau** (die eingefriedete Au) posnamem, enako omrežen svet imajo, — se gotovo od tod ishaja. Verh tega se najdejo na Kranjskem tudi hišne imena od tod speljane, p. **O m r u ž e k**, če je hiša od nekterih plati omrežena ali z nizkimi bregovi obdana. — Tudi stvaritev tega imena je zavolj nje prostosti in enojnosti za slovijo spominja vredna; ko bi bil kak sedajni slovin (Grammatiker) to ime vstvaril, bi bil gotovo veliko terji in težkoniši imenaredil p. **O m r e ž n j a v a**, **O m r e ž e n c a**, **O m r e ž e n e c** i. t. d. Znabiti da so naši prvi slovini končino s čerko ali slovko **u** dostikrat po namenu v naznanitev terplivnega pomena (leidende Bedeutung) zavolj večji enojnosti imen rabili, p. **O m r u z** in **O m r u ž e**; **kljun** = **k l a n**, **kopun**, **struna** = **s t r e n j e n c a** i. t. d.

Arch = **R a k a**; verljivo od podobe kraja, kteri je tam, kjer vas stoji, skoro kakor **r a k a** (Gruft), od vseh plati zapahnjjen.

Asp = **Z a s p** od velicega **z a s i p a**, blizo kterege vas leži.

Assling = **Jesenice**: od drevesa jesen, kateri tam rad rase. (Znamnje nekoliko merzlejšega podnebja.)

Auersberg = **Turjak**; verljivo od **Tur** (**Urochs**, **Wildochs** = **taurus**), ali pa morebiti od **ter** (**Einigung**, **Verbindung**), p. **koter**, **terne**, **stric**, **terta**, **trak**, **struna** i. t. d. **Terjak** (**der Verbindungsberg**).

Babenfeld = **Babino polje**; menda bolj prav: bôbno ali bobovo polje (**Bohnenfeld**); verljivo je namreč, da je pred bobovo polje tukaj bilo, preden se je vas pričela.

Banjaloka = od **ban** in **loka**. **Ban** pride od serbskega **bajati** (redeti), in pomeni govornika po predbi (per eminentiam), tedaj govornika ali besednika za ljudstvo in deželo, kakor je še zdaj **horvaški ban**. **Loka** pomeni navadno travnik ali snožet ali pa tudi vas ali mesto pri vodi, in se izhaja od **liti**; od **tod livka**, **lôvka** in **loka**. Koliko pripravnih zgledov za slovijo že v enem imenu!

St. Barthelmä = **Pri sv. Jerneju**. Imena od cerkvenih svetnikov vzete so, kakor se samo po sebi vé, poznejši izvira, namreč ali kmali po tem, ko se je pri našem narodu kersanska vera širiti začela, ali v poznejših časih.

Nemški in laški jezik.

Vojašk častnik, rojen Nemeč, spremlja enkrat v laškem mestu na javnem sprehajališču laško gospó, in pomenkvata se o narodovnih razlikah med Nemci in Lahí. „Kar je res, se vam mora priznati“, pravi Lahnja, „Nemci ste čversti korenjaki in hrabri bojniki; le vaš jezik je terd in okoren, da je groza. Stavim, da se je Bog poslužil nemškega jezika, ko je, izganjaje naše perve starše iz raja, jim očital njih pregreho, in grozil kazni za - njo.“ — „Vse lahko da“, odgovori Nemeč, „toliko pa je gotovo in brez dvombe, da se je zvita kača, hudi duh, poslužila priliznjeniga laškega jezika, jih v greh zapeljati.“

Novice.

Iz Celjovca. „Sl. Glasnik“ naznanja, da bo v prihodnjem letu izhajalo „Cvetje iz domačih in ptujih logov“, ki bo prinašalo v prvi versti v gladki prestavi naj boljše dela slovanskih in drugih narodov, v drugi pa pod naslovom „Hellada in Roma“ prevode gerskih in rimskih klasikarjev, da se bo slovenska mladina po domači poti vodila do vira omike, ob enem pa tudi domača literatura bogatila. Vsacih šest nedelj pride zvezek po 5 pol na svitlo; cena mu bo po naročilni poti 25 nkr. Naročnina se bo odrajtovala po sprejemi vsacega zvezka. Naročila prejema vredništvo „Slov. Glasnika“. — Upamo, da se bo veliko domoljubov oglasilo za tako lepo delo. Bog daj srečo!

Iz Savske doline. Lepa hvala slavnim šolskim vradnijam za lepe šolske berila! *) Zdaj smo dobili, kar smo že davno želeli: knjige, ki niso samo za otroke mikavne in podučne, temuč se priležejo vsakemu, kdor jih bere, in se smejo vsaki hiši kot domače berilo priporočevati. Čist in preblag duh dije iz vseh berilnih spisov. Koliko morejo te berila slovenski mladosti do prave omike pripomoči, se ne more izrajtati. Bog daj, da bi jih vsi učitelji in učenci prav rabili, to je, s tem namenom, kakor so sestavljene in spisane! — Se vé, da se ne manjka tudi takih, kateri razsajajo zoper čisto slovenske berila, in vedno godejo, da hočejo imeti nemški jezik. Naj ga imajo, kjer jim ga je treba, — saj imamo tudi nemške izvrstne berila, ktere so nalašč za naše šole sestavljene, in se tedaj tudi nemščini ne dela krivica. Toda takim sitnežem še to ni dosti; oni hočejo, da bi bila vsaka šola še po starem kopitu, to je, da bi se še vedno „poštabiralo“, po nemško molilo i. t. d. Takim ljudem ni tedaj mar za izrejo otrok, pa tudi ne za to, da bi se otroci učili po naravni in djanski poti, — temuč hočejo, da bi se le spolnovala njih stara, hudo vkoreninjena tema. Ker se pa splošna šola ne more vklanjati vsakemu posamnežu, in ker se tudi takih ne manjka, kateri za denar vse storé, kar kdo hoče, — si iščejo ti posamneži na svojo škodo in na škodo svojih otrok privatnih učencikov. Bog daj norcom pamet!

Zraven naj še povem, da nam je ptuja kultura zanesla mnogo krinolin že med naše kmečke dekleta. Ako srečaš krinolinko, ki se ji na široki cesti skoro ogniti ne moreš, pa pogledaš, od kod da pride, boš vidil, da je domá iz bajte, ki ima s slamo zamašene okna. To je „Fortschritt“ po mislih tistih, ki se imenujejo „Gebildete“. O uboga slovenska mladost, ako boš stopala za tako kulturo! —

Iz Ipave. 3. dec. pret. l. se je tukaj novo šolsko poslopje po slovesnem cerkvenem blagoslovljenji izročilo namenu, ktereга nam znad velikih vrat naznanuje napis v zlatih čerkah: „Veri in omiki“. To lepo slovesnost sta povišala visoko čast. in mil. generalvikar in stolni prošt ljubljanski g. Anton Kos in visoko čast. g. kanonik J. Zavašnik, c. k. vikši ogleda ljudskih šol. Slava vsem, kateri so kaj pripomogli k temu lepemu delu!

Iz Predaselj. Ljubi „Tovars!“ navada je, da za novo leto eden drugemu srečo in zadovoljnost vošimo; sprejmi toraj tudi Ti od nas učiteljev serčno vošilo: Bog Te ohrani slovenskim šolam in naši mladini še mnogo let! — Nastopil si kaj čversto svoj drugi tečaj, in kakor dozda, upamo, boš tudi v prihodnje naš podpornik za poduk in kratek čas v šoli in domá. Pri tej priložnosti pa tudi ne zakrivam želje, naj bi se slovenski učitelji, kar zadeva djansko podporo, nekoliko ožeje oklenili svojega „Tovarša“ **).

Dragi „Tovars!“ vem, da Ti je ljubo, ako kaj zveš od novih šol iz dežele. Povem Ti tedaj, da smo pri nas 25. listopada preteč. leta novo šolo začeli. Imamo prav lepo šolsko hišo s prestorno šolsko

*) Te izvrstne slovenske in nemške berila so sestavili in spisali še šolski nadzornik dr. Fr. Močnik. Bog jim daj srečo! Vredn.

**) Bog daj, da bi se zgodilo!

Vredn.

izbo, ktera bi bila pa kmali premajhna, ker je prišlo veliko veliko učencov. Vidiš, ljubi „Tovars“, zopet je v Kranjskem okrožji ena šola več! Slava bodi naši duhovski in deželski gosposki, posebno pa našemu verlemu gosp. fajmoštru in tudi vsem farmanom, kateri so olupšali svoje selo s tako lepo novo šolo! Pri vsaki reči je začetek imeniten, posebno pa pri šoli. Zatoraj so naš gosp. fajmošter, ko so šolo oznanili, staršem na serce govorili, naj svoje otroke za šolo pripravijo in jih pridno v šolo pošiljajo, ker je poduk in lepa izreja naj večje bogastvo, ki ga starši svojim otrokom zapustiti morejo. — Prišel je dan, ko se je šola začela. Veliki zvon je vabil v cerkev in v šolo. Od vseh strani so hiteli otroci in ž njimi starši k cerkvi, kjer je bila sveta maša za srečen začetek nove šole. Po tem so šli otroci in starši v šolo. Za njimi so prišli gosp. fajmošter, ter so pričujoče blezo takole nagovorili: „Ljubi moji učenci in učenke! Danes začnemo šolo. Kar pa začneš, začni z Bogom, da se ti bo srečno stekalo. Zato smo bili zdaj v cerkvi, smo pri sv. maši pobožno molili in sv. duha na pomoč klicali. Vi, ljubi moji, pa morate tudi svoje storiti in pridno v šolo hoditi, zakaj vsaka ura v šoli je zlata in srebra vredna. Ure, dnevi in leta pa hitro minejo, in gorjé mu, kdor jih zamuja!“

Tako in enako so govorili blagi duhovni pastir in iskreni šolski prijatelj; šolarčkom pa se vidi, da so si vse te nauke globoko v serca zapisali.

Janex Sajè.

Iz Cerkljan. Namenjen sem, ako bo mogoče, izdati nekaj cerkvenih pesem z napevi. Prosim tedaj vse g. g. učitelje po deželi in druge gospode, kateri se pečajo s cerkvenim ptjem, da bi mi kaj enacega blaga blagovolili poslati. Prav mi bodo vsi lični napevi, posebno pa masne od „Pred Bogom“, od sv. obhajila i. t. d. Bratje in domoljubi! podpirajmo eden drugega, ker „združena moč je zlat obroč, ki nam stvari in hrani dela naše“, kakor je rekel naš „Tovars“ v svojem prvem programu. Z Bogom!

Z Iga. Predragi „Tovars!“ Zdaj še le, konec Tvojega prvega tečaja sem Te spoznal in Tvojo neprecenljivost ugledal! — „Zdaj še le?“ boš rekel; „kaj nisi bral mojega oznanila že pred pretečenim letom?“ — Res je taka, in jaz Ti ne morem kej odgovoriti, temveč Te moram za odpuščanje prositi zavoljo svoje poprejšne zanemare, ter se Ti ob enem tudi zahvaljujem za vse dobre nauke in vodila, ki sem jih samo iz treh Tvojih zadnjih listov prejel. Koliko nepoznanega zaklada je gotovo še v Tvojih drugih listih, ki jih jaz do zdaj še vidil nisem! Zato bi jih rad dobil, če je še mogoče *). Res je veselo viditi in prebirati dolge verste visokočast. in čast. gospodov naročnikov, katerim se tudi jaz želim pridružiti, ker menim, da učitelj, ki Tebe ne pozná, ni pravi učitelj slovenski **), — in da le tako, če se složimo v vseh dobrih namenih, moremo kazati tudi našim protivnikom, da po slovenskem svetu se ne poje le samo: „Naprej za stava“, temuž tudi: „Naprej omika Slave!“ —

A. Dragotin.

*) Nekaj iztisov I. tečaja je še naprodaj.

Vredn.

**) Pa jih vendar lahko precej naštejemo, kateri še vedno našemu dobro mislečemu „Tovarsu“ vrata zapirajo. —

Vred.

Iz Ljubljane. Sl. c. k. državno ministerstvo je na veliko naznanilo od ljudskega šolstva na Kranjskem v šolskem letu 1860 odpisalo ta le razpis, katerega preč. ljubljansko knezoškofijstvo 30. nov. pret. l. pod št. ^{1920/}₃₅₄ sploh naznanja:

Veliko naznanilo, kako je bilo z ljudskim šolstvom na Kranjskem v šolskem letu 1860, je prav veselo pokazalo, da je tudi to šolsko leto šolstvo lepo napredovalo. Kako vneto se je delalo za napredek in povzdigo ondotnega šolstva, kaže to, da so se šole pomnožile za eno poglavno in šest malih šol, da se je povikšalo število učiteljskih pripravnikov in lastnih šolskih poslopij. Zadovolji tudi, da se je število učencov zopet povzdignilo do 2 %, in da je 57 % za šolo ugodnih otrok hodilo v šolo; vendar tudi ta razmera kaže, koliko je še storiti treba, da bi se ljudsko šolstvo na Kranjskem toliko izboljšalo, kakor tirja sedANJI čas. — Lepe naznanila od vedenja in prizadetja učiteljev v službi, kakor tudi neprestanjeno pospeševanje šolstva po duhovnikih državno ministerstvo rado sprejema. — Za vredbo mnogih še nevredenih šol se je na Kranjskem neprenehoma goreče delalo. Kjer pa so okoliščine kraja take, da se še zdaj ne morejo napraviti vredene šole, naj se vendar, kar je mogoče, preskerbuje šolski podnik. Prav bi bilo, da bi v krajih, kjer se še ne more postaviti kak podučitelj, duhovniki mladost podučevali. Tem naj bi se večidel povsod kaj določilo plačila iz domačih pripomočkov; kjer pa bi se to ne moglo zgoditi, se bo tako plačilo včasih tudi dovolilo iz zaloga za normalne šole, in sicer tako dolgo, dokler ne bo kranjski deželni zbor dobil potrebnih pripomočkov za povzdigo šolstva. Sl. deželno vladarstvo še zraven pravi, da je sl. državno ministerstvo že zdaj 4 duhovnikom, kateri so že več let učili v privatnih šolah, naklonilo vsakemu po 50 gl.

Iz Ljubljane. V razpisu 17. decembra pret. l. s št. ^{1953/}₃₅₉ ljubljanski preč. knezoškofijski konzistorij priporoča učiteljem te le knjige:

1. „Lehrbuch der Erziehung und des Unterrichtes“ von Alois Karl Ohler, Mainz 1861.

2. „Die nützlichsten Freunde der Land- und Forstwirtschaft unter den Thieren“ von Dr. C. W. L. Gloger, 4. unveränderte Auflage. Berlin 1859. 8.

3. „Kleine Ermahnung zum Schutze nützlicher Thiere“ von Dr. C. W. L. Gloger. 6. Auflage. Berlin 1860. 8. (Sigmund Wolf).

Zadnje dvoje Gloger-jeve bukvice priporoča tudi sl. državno ministerstvo, in pravi, da so prav dobro postavljene iz stavnih naravoslovskih iziskovanj od žival, ktere škodljive merčese in miši pokončujejo. Dobivajo se oboje po Wallischhauser-jevi bukvarnici (Jož. Klemm) na Dunaju, manjše za 21 kr., večje za 53 kr. n. d. Manjše so pripravne za šole, večje pa za učitelje.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.